

Türkiye’de Yabancılara Yasak Olan Meslek Grupları

Melis KUTLU *1

Özet

Günümüzde, ülkemizde yaşayan yabancılar her mesleği icra edememektedir. Bu durumun sebebi ise devletlerin, öncelikle kendi vatandaşlarının ekonomik geleceğini gözetme borcudur. Bununla beraber ülkedeki yabancıların da mağdur olmasının önüne geçilmesi amacıyla yabancılar, sadece belirli birtakım meslek gruplarından muaf tutulmuştur.

Some of the job sectors which are forbidden for foreigners in Turkey

Abstract

Nowadays, foreigners living in our country can not perform every occupation. The reason of this situation is that governments are primarily obligated to take care of the economic future of their citizens. At the same time, foreigners have been exempted from only a certain number of occupational groups in order to prevent the foreigners in the country from becoming disadvantaged.

Giriş

1982 Anayasası’nın¹ 48. maddesine göre, “*Herkes dilediği alanda çalışma ve sözleşme hürriyetine sahiptir.*” Söz konusu maddede yer alan “*herkes*” kavramı ile her ne kadar vatandaşlar ve yabancılar arasında çalışma hürriyeti bakımından herhangi bir ayırım öngörülmemiş olsa da çalışma hürriyetinin yabancılar açısından sınırsız olduğu söylenemez. Keza, Anayasanın 16. maddesi uyarınca, “*Temel hak ve hürriyetler, yabancılar için, milletlerarası hukuka uygun olarak kanunla sınırlanabilir.*” Yabancıların Türkiye’de çeşitli meslekleri icra etmesini yasaklayan yasal düzenlemelerin başında 2007 sayılı Türkiye’deki Türk Vatandaşlarına Tahsis Edilen Sanat ve Hizmetler Hakkında Kanun² gelmektedir. Bu Kanunun amacı, Osmanlı’nın

* (Arş Gör.) İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi İş Hukuku Anabilim Dalı

² RG. 07.11.1982-S. 2709.

³ RG. 16.06.1932-S. 2126.

son zamanlarında ortaya çıkan yabancı işletme egemenliğini azaltmak ve yerli işçilerin yabancı işçilere karşı korunmasını sağlamaktır³. 2007 sayılı Kanun’un 1. maddesinin (A) bendine göre, “*Ayak satıcılığı, çalgıcılık, fotoğrafçılık, berberlik, müretteplik, simsarlık, elbise, kasket ve kundura imalciliği, borsalarda mubayaacılık, devlet ihisarına tabi maddelerin satıcılığı, seyyahlara tercümanlık ve rehberlik, inşaat demir ve ahşap sanayii işçilikleri, umumi nakliye vesaiti ile su ve tenvir, teshin ve muhabere işlerinde daimi ve muvakkat işçilik, tahmil ve tahliye işleri, şoförlük ve muavinliği, alelumum amelelik, her türlü müesseselerde ticarethane, apartman, han, otel ve şirketlerde bekçilik, kapıcılık; odabaşılık, otel, han, hamam, kahvehane, gazino ve dansing ve barlarda kadın ve erkek hizmetçilik (garson ve servant), bar oyunculuğu ve şarkıcılığı*”; (B) bendine göre ise “*Baytarlık ve kimyagerlik*” mesleklerinin icrası Türkiye’deki yabancılara yasaklanmıştır. Ancak, 2007 sayılı Kanun, 4817 sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun⁴ ile yürürlükten kaldırılmıştır. Her ne kadar 2007 sayılı Kanun yürürlükten kaldırılmış olsa da bunun sonucunda yabancıların çalışma alanlarının çokça genişlediğini söylemek mümkün değildir. Zira mülga 2007 sayılı Kanunda Türkiye’deki yabancılara yasaklanmış olan mesleklerin çoğu zaten günümüzde revaçta olan meslekler değildir⁵. Bununla birlikte, yürürlükte olan bazı özel yasalar uyarınca günümüzde de yabancılara Türkiye’de çalışmasının yasak olduğu meslekler mevcuttur. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı’nın resmi internet sitesinde⁶ belirtilmiş olan söz konusu meslekler, yabancılara temelde kamu sağlığını, kamu güvencesini, kamu düzenini ve de kamu yararını sağlamak amacıyla yasaklanmıştır. Bu alanlarla beraber, Türkiye’deki yabancılara iş hukuku alanında getirilen kısıtlamalara da değineceğiz.

Kamu Sağlığı Nedeniyle Yabancılara Yasak Olan Meslekler

Türkiye’de bulunan yabancıların sağlık alanında çalışması yasal anlamda ilk kez 1219 sayılı Tababet ve Şuabatı Sanatlarının Tarzı İcrasına Dair Kanun⁷

³ Önder Deniz, “*Türkiye’de Devletçilik Döneminde Sosyal Politikaların Gelişimi*”, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, C.5, S.22, 2012, s. 256-257.

⁴ RG.06.03.2003-S.25040.

⁵ Aydoğan Asar, *Türk Yabancılar Mevzuatında Yabancı ve Hakları*, Ankara, Turhan Kitabevi, 2006, s. 147.

⁶ Kanunlarla Türk vatandaşlarına hasredilen ve yabancıların çalışmalarının yasak olduğu meslekler ve görevler için bkz.

<http://www.calismaizni.gov.tr/yabancilar/yabancilara-yasak-meslekler/> (ET:08.03.2017)

⁷ RG. 14.04.1928-S. 863.

ile yasaklanmıştır⁸. 1219 sayılı Kanun'un 1. maddesine göre, “Türkiye Cumhuriyeti dâhilinde tababet icra ve her hangi surette olursa olsun hasta tedavi edebilmek için Türkiye Darülfüunu Tıp Fakültesinden Diploma Sahibi olmak ve Türk bulunmak şarttır.” Söz konusu madde ile Türkiye’de hekimlik yapmak için Türk vatandaşı olma koşulu öngörülmüş olsa da bu koşul 11.01.2011 tarih ve 663 sayılı KHK ile ortadan kaldırılmıştır. Özel Hastaneler Yönetmeliği Ek madde 5 uyarınca da Sağlık Bakanlığı’ndan izin alınması şartıyla özel hastanelerde yabancı hekim ve hekim dışı personelin çalışabileceği düzenlenmiştir. Bu düzenlemenin yanı sıra Tıpta ve Dış Hekimliğinde Uzmanlık Yönetmeliği uyarınca da Yönetmeliğin 14. maddesinde belirtilen koşulların yerine getirilmesi hâlinde yabancıların Türkiye’de tıp hekimliği uzmanlık eğitimi görebilecekleri düzenlenmiştir.

1219 sayılı Kanun’un 30. maddesi uyarınca, “Türkiye Cumhuriyeti dâhilinde dişçilik sanatını icra ve diş tabibi unvanını taşıyabilmek için Türk olmak ve Türkiye Darülfünunu Dişçi Mektebinden diploma almak lazımdır.” Ancak, yabancı ülkedeki diş hekimliği fakültelerinden mezun olan yabancılar, Kanun’un 31. maddesinde yer alan prosedüre uymaları durumunda Sağlık Bakanlığı’na diplomalarının denkliği sağlanır ise Türkiye’de diş hekimliği yapabileceklerdir⁹.

6283 sayılı Hemşirelik Kanunu’nun 3. maddesine göre, “Türkiye’de hemşirelik sanatını bu Kanun hükümleri dâhilinde hemşire unvanını kazanmış Türk kadınlarından başka hiçbir kimse yapamaz. 2007 yılında Hemşirelik Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun’un 2. Maddesi ile 6283 sayılı Kanun’un 3. Maddesinde değişikliğe gidilerek “kadın” olma koşulu kaldırılmış ve ilgili madde cinsiyetçi yaklaşımdan arındırılmıştır. Ancak Türk vatandaşı olma koşuluna dokunulmamıştır. Bununla beraber, 2011 yılında 663 sayılı KHK ile beraber Türkiye’de hemşirelik yapabilmek için Türk vatandaşı olma koşulu da kaldırılmıştır¹⁰.

⁸ Bülent Çiçekli, *Yabancılar ve Mülteci Hukuku*, 6. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2016, s. 133

⁹ Hamit Tiryaki, *Yabancıların Türkiye’de Çalışma İzinleri*, 2. Baskı, Bilge Yayınevi, Ankara, 2016, s.149; Elçin Savur, *Türk-Yabancılar Hukuku Çerçevesinde Yabancıların Çalışma Hakkı ve Buna İlişkin Sınırlamalar*, Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi SBE, Danışman: Naciye Gülseli Gelgel, İstanbul,2016, 155.

¹⁰ Nuray Ekşi, *Yabancılar Hukukuna İlişkin Temel Konular*, 4.baskı, Beta Basım, İstanbul, 2012, s. 112.

1219 sayılı Kanunla yabancılara yasaklanmış mesleklerden biri olan ebelik ise 2014 yılında yürürlüğe giren Sağlık Bakanlığı ve Bağlı Kuruluşlarının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun’un 22. maddesi ile birlikte yabancılara yasaklı olan meslek gruplarından çıkarılmıştır¹¹. Söz konusu maddeye göre, “*Türkiye’de üniversitelerin ebelik ile ilgili lisans eğitimi veren fakülte ve yüksekokullarından mezun olan ve diplomaları Sağlık Bakanlığınca tescil edilenler ile öğrenimlerini yurt dışında ebelik ile ilgili bir okulda tamamlayarak denklikleri onaylanan ve diplomaları Sağlık Bakanlığınca tescil edilenlere ebe unvanı verilir.*”

6343 sayılı Veteriner Hekimliği Mesleğinin İcrasına, Türk Veteriner Hekimleri Birliği ile Odalarının Teşekkül Tarzına ve Göreceği İşlere Dair Kanun’un¹² 2. maddesi uyarınca Türkiye’de veterinerlik yapabilmek için Türk vatandaşı olmak şarttır.

3958 sayılı Gözlükçülük Hakkında Kanun’un¹³ 1. maddesine göre, numaralı gözlük camı satabilme ve gözlükçü unvanını kullanabilme, Türk vatandaşı olmaya bağlıdır. Ancak, 3958 sayılı Kanun, 5198 sayılı Optisyenlik Hakkında Kanun¹⁴ ile yürürlükten kaldırılmıştır. 6198 sayılı Kanun’un 4. maddesinin 1. fıkrasına göre, “*Numaralı (mihraklı) gözlük camı ve gözlük çerçevesi satmak, gözlük montajı ve her türlü reçeteli lens satışı yapmak üzere optisyenlik mesleğini icra edebilmek için, optisyenlik alanında en az ön lisans seviyesinde meslekî eğitim ve öğretim veren yüksek okul mezunu olmak gerekir.*” Söz konusu maddenin 2. fıkrası ise “*Yurt dışındaki eğitim ve öğretim kurumlarından alınmış diplomalara dayanılarak optisyen unvanını alabilmek ve bu mesleği icra edebilmek için, yurt dışında görülen eğitimin birinci fıkrada belirtilen meslekî eğitime denk olduğunun yetkili makamlarca kabul edilmiş olması şarttır.*” şeklindedir. Görüldüğü gibi mülga 3958 sayılı Kanun’da gözlükçülük için aranan Türk vatandaşı olma şartı yürürlükteki 5198 sayılı Kanun’da aranmamıştır¹⁵.

¹¹ Aysel Çelikel / Günseli (Öztekin) *Gelgel, Yabancılar Hukuku*, Beta Basım, İstanbul, 2016, s.201.

¹² RG. 18.03.1954-S. 8661.

¹³ RG. 04.01.1942-S. 4703.

¹⁴ RG. 26.06.2004-S. 25504.

¹⁵ Ekşi, s. 113; Çelikel/Gelgel, s. 203.

Yabancı Sağlık Mensuplarının Türkiye’de Özel Sağlık Kuruluşlarında Çalışma Usul ve Esaslarına Dair Yönetmelik¹⁶ uyarınca dış hekimliği, eczacılık, ebelik ve hastabakıcılık hariç özel sağlık kuruluşlarında çalışacak yabancıların, mesleklerini icra edebilmelerine ilişkin koşullar belirtilmiştir.

Kamu Güvenliği Nedeniyle Yabancılara Yasak Olan Meslekler

Askeri Yasak Bölgeler ve Güvenlik Bölgeleri Kanunu’nun¹⁷ 9. maddesinin (c) bendi uyarınca yabancıların geçici de olsa ikinci derece kara askeri yasak bölgeye girmeleri, oturmaları, çalışmaları ve taşınmaz mal kiralamaları yasaklanmıştır.

5188 sayılı Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanun’un¹⁸ 10. maddesinin (a) bendine göre, özel güvenlik görevlilerinin Türk vatandaşı olması aranmaktadır.

6112 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun’un¹⁹ 19. maddesinin ilk fıkrasının (f) bendi uyarınca, *“Bir medya hizmeti sağlayıcı kuruluşta doğrudan toplam yabancı sermaye payı, ödenmiş sermayenin yüzde ellisini geçemez. Yabancı bir gerçek veya tüzel kişi en fazla iki medya hizmet sağlayıcı kuruluşta doğrudan ortak olabilir. Medya hizmet sağlayıcı kuruluşların ortağı olan şirketlere yabancı gerçek veya tüzel kişilerin iştirak ederek yayın kuruluşlarına dolaylı ortak olmaları hâlinde, yayıncı kuruluşların yönetim kurulu başkanı, başkan vekili ile yönetim kurulu çoğunluğu ve genel müdürünün Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olması ve ayrıca yayıncı kuruluş genel kurullarında oy çoğunluğunun Türkiye Cumhuriyeti tabiiyetini haiz gerçek veya tüzel kişilerde bulunması zorunludur. Şirket ana sözleşmelerinde bu hususları sağlayan düzenlemeler açıkça belirtilir.”*

Kamu Düzeni Nedeniyle Yabancılara Yasak Olan Meslekler

1136 sayılı Avukatlık Kanunu’nun²⁰ 3. maddesinin (a) bendi uyarınca Türkiye’de avukatlık yapabilmek, Türk vatandaşı olma şartına tabi tutulmuştur. Kanun avukatlık yanında avukatlık stajı için de Türk vatandaşı

¹⁶ RG. 22.02.2012-S.28212

¹⁷ RG. 22.12.1982-S. 17522.

¹⁸ RG. 26.06.2004-S. 25504.

¹⁹ RG. 03.03.2011-S. 27863.

²⁰ RG. 07.04.1969-S. 13168.

olma koşulunu düzenlemiştir. Bununla beraber, 2011 yılında yapılan değişiklikle beraber Kanunun 44. Maddesinin (b) bendi uyarınca avukatlık ortaklığı düzenlenmiştir. Yabancıların Türkiye’de avukatlık yapma yasağına istisna teşkil eden bu maddeye göre, “*Yabancı sermayeyi teşvik mevzuatı çerçevesinde Türkiye’de faaliyet göstermek isteyen yabancı avukatlık ortaklıkları, bu Kanuna ve avukatlık ortaklığı düzenlemesine uygun olarak kurulmak koşulu ile yalnızca yabancı hukuklar ve milletlerarası hukuk konularında danışmanlık hizmeti verebilirler. Bu sınırlama yabancı avukatlık ortaklığında çalışan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı ya da yabancı avukatları da kapsar. Bu nev’i avukatlık ortaklıkları için ortakların baroya kayıtlı olması şartı aranmaz. Bu kuralın uygulanması müttekabiliyet esasına bağlıdır.*”

1512 sayılı Noterlik Kanunu’nun²¹ 7. maddesini 1. fıkrasına göre noterlik stajına kabul edilebilmek için Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmak gerektiği düzenlenmiştir.

2802 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanunu’nun²² 8. maddesinin (a) bendi ile de hâkim ve savcı adaylığı olabilmek, Türk vatandaşı olma koşuluna bağlanmıştır.

Kamu Yararı Nedeniyle Yabancılara Yasak Olan Meslekler

Menkul Kıymetler Borsalarının Kuruluş ve Organlarına İlişkin Yönetmelik’in²³ 16. maddesinin 2. fıkrası uyarınca borsa denetim kurulunu oluşturan borsa denetçilerinin Türk vatandaşı olması şart koşulmuştur. Ayrıca, “Ticaret ve Sanayi Odaları, Ticaret Odaları, Sanayi Odaları, Deniz Ticaret Odaları ve Ticaret Borsaları Birliği Tüzüğü”ne²⁴ göre de borsa komisyoncusu, borsa ajanı ve borsa simsarı olabilmek için Türk vatandaşı olmak şarttır.

4458 sayılı Gümrük Kanunu’nun²⁵ 227. maddesinin ilk fıkrasının (a) bendi uyarınca, gümrük müşavir yardımcısı olabilmek için Türk vatandaşı olmak şarttır.

²¹ RG. 05.02.1972-S. 14090.

²² RG. 24.02.1983-S. 17971.

²³ RG. 26.04.2012-S. 28275.

²⁴ RG. 11.02.1988-S. 19722.

²⁵ RG. 04.11.1999-S. 23866.

Son olarak 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'nun²⁶ 56. maddesine göre, kooperatiflerde yönetim kurulu üyesi olmak da Türk vatandaşı olma koşuluna bağlanmıştır.

İş Hukuku Alanında Yabancılara Yasaklanan Meslekler

1475 sayılı İş Kanunu'nda²⁷ işçinin vatandaşlığına ilişkin herhangi bir sınırlama mevcut değildir. Buna paralel olarak Türkiye'de yabancılar, çalışma izni aldıkları takdirde işçi olarak çalışabileceklerdir²⁸.

854 sayılı Deniz İş Kanunu'nun²⁹ 1. maddesi, bu Kanunun denizlerde, göllerde ve akarsularda Türk bayrağını taşıyan ve yüz ya da daha yukarı grostonluk gemilerde bir hizmet akdi ile çalışan gemi adamı ve bunların işverenlerini kapsadığını belirtmektedir. Bununla beraber Kanunun 4. maddesi uyarınca, *“Bu Kanun hükümleri, mütekabiliyet esaslarına göre Türk gemi adamlarına aynı mahiyette haklar tanıyan devletlerin uyruğunda olup bu kanun kapsamına giren gemilerde çalışan gemi adamlarına bu uygulanır.”* Bu madde düzenlemesi ile yasanın kapsamına giren gemilerde, gemi adamı çalıştırılması mümkün kılınmıştır³⁰.

2821 sayılı Sendikalar Kanunu'nu³¹ uyarınca sendika kurucusu olabilmek, işçi sendikası ve konfederasyonların genel kurul dışındaki zorunlu organlarına seçilebilmek için Türk vatandaşı olmak şart tutulmuştur. Ancak, 2821 sayılı Kanun, 6356 sayılı Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu³² ile yürürlükten kaldırılmıştır. Yeni 6356 sayılı Kanun'da ise sendika kurucusu olabilmek için Türk vatandaşı olma şartı aranmamıştır³³. 2822 sayılı Toplu İş Sözleşmesi Grev ve Lokavt Kanunu m. 56/1 uyarınca, işçi ve işverenler adına Yüksek Hakem Kuruluna katılacak üyelere aranılacak nitelikler arasında Türk vatandaşı olmak da mevcuttu. Ancak, 2822 sayılı Kanun, 6356 sayılı Kanun ile yürürlükten kaldırılmıştır.

²⁶ RG. 10.05.1969-S. 13195.

²⁷ RG. 01.09.1971-S.13943.

²⁸ Ekşi 108; Hediye Ergin, *Türk Hukukunda Yabancıların Çalışma İzinleri*, Beta Basım, İstanbul, 2017, s.18.

²⁹ RG.29.04.1967-S.12586.

³⁰ Aydoğan Asar, *Türk Yabancılar Mevzuatında Yabancı ve Hakları*, 3. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, 2006, s. 157; Ergin18.

³¹ RG. 07.05.1983-S.18040.

³² RG. 07.11.2012-S.28460.

³³ Ergin 19.

6356 sayılı Kanun ise Yüksek Hakem Kuruluna katılacak üyeler için Türk vatandaşı olmayı şart koşmamaktadır. Bununla beraber, Hakeme ve Resmi Arabulucuya Başvurma Tüzüğü³⁴ de arabulucuların Türk vatandaşı olmasını aramaktaydı. Ancak, söz konusu tüzük de 05.07.2014 tarihinde Hakeme ve Resmi Arabulucuya Başvurma Tüzüğü’nün Yürürlükten Kaldırılması Hakkında Tüzük³⁵ ile yürürlükten kaldırılmıştır.

Sonuç

1982 Anayasası her ne kadar çalışma özgürlüğü konusunda yabancıları, Türk vatandaşlarından ayırmamış olsa da yabancıların Türkiye’de çalışma özgürlükleri sınırsız değildir. Bazı özel kanunlar ile birtakım meslek gruplarının icrası kanımızca da yerinde olarak Türkiye’de bulunan yabancılara yasaklanmıştır. Bu düzenlemeler ile devletin, yerli işçisini uluslararası rekabetten koruması ve olası ekonomik krizlerin önüne geçmesi mümkün kılınmıştır. Türkiye’deki yabancılar ancak kendilerine yasaklanmamış meslek gruplarında, gerekli çalışma iznini almaları suretiyle çalışabileceklerdir.

Doktrinde, Türkiye’deki yabancılar açısından getirilmiş olan çalışma yasakları her ne kadar kamu sağlığı, kamu güvenliği, kamu düzeni ve kamu yararı olmak üzere dört gruba toplanmış olsa da bu kapsama tam olarak girmeyen daha birçok çalışma yasağı mevcuttur. Bu sebeple her meslek grubu için ilgili olduğu kanun ve yönetmeliklerin incelenmesi yerinde olacaktır.

Kaynakça

- [1] **Asar**, Aydoğan, *Türk Yabancılar Mevzuatında Yabancı ve Hakları*, 3. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, 2006
- [2] **Çelikel**, Aysel / **Gelgel**, Günseli, *Yabancılar Hukuku*, 22. Baskı, Beta Basım, İstanbul, 2016
- [3] Çiçekli, Bülent, *Yabancılar ve Mülteci Hukuku*, 6. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2016
- [4] **Deniz Önder**, *Türkiye’de Devletçilik Döneminde Sosyal Politikaların Gelişimi*, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, C.5, S.22, 2012

³⁴ RG. 16.06.1984-S. 18433.

³⁵ RG. 05.07.2014-S. 29051.

- [5] **Ekşi**, Nuray, *Yabancılar Hukukuna İlişkin Temel Konular*, 4. Baskı, Beta Basım, İstanbul, 2012
- [6] **Ergin**, Hediye, *Türk Hukukunda Yabancıların Çalışma İzinleri*, Beta Basım, İstanbul, 2017
- [7] **Savur**, Elçin, *Türk-Yabancılar Hukuku Çerçevesinde Yabancıların Çalışma Hakkı ve Buna İlişkin Sınırlamalar*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Danışman: Naciye Gülseli Gelgel, İstanbul, 2016
- [8] **Tiryaki**, Hamit, *Yabancıların Türkiye’de Çalışma İzinleri*, 2. Baskı, Bilge Yayınevi, Ankara, 2016